

ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1887

ΕΡΤΟΛΑΒΙΑ ΤΟΥ ΔΙΜΕΝΟΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

πρ. Συμβούλου

Δρ. Χαράλαμπος
αποφασισμένος
πρ. Συμβούλου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1887

ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

**Α^η Γνωμοδότησις τοῦ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἑσωτερικῶν
Νομικοῦ Συμβούλου κ. Ε. Σανοπούλου
ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου 1883.**

Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ τμήματος τῶν δημοσίων ἔργων.

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1138 τῆς 9 Φεβρουαρίου 1883 ἐγγράφου τῆς Διευθύνσεως λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω αὐτῇ τὰ ἐξῆς :

Ἐκ τῶν ἀποσταλέντων μοι ἐγγράφων τοῦ ἐργολάβου καὶ ἰδίως ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 175 τῆς $\frac{3}{13}$ καὶ $\frac{13}{25}$ Ἰαννουαρίου 1883 **σαφῶς** δηλοῦται ὅτι κατ' αὐτόν, τὸ συμφωνηθὲν σχέδιον τοῦ ἔργου **δὲν** δύναται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν αὐτῷ διαστάσεων νὰ ἐκτελεσθῇ **ἐνεκα τῆς φύσεως** τοῦ ὑπὸ τὴν θάλασσαν ἐδάφους. Τοῦτ' αὐτὸ ὁ ἐργολάβος ἐπαναλαμβάνει κατηγορηματικῶς καὶ σαφῶς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 178 τῆς $\frac{22}{3}$ Φεβρουαρίου ε. ε. ἐγγράφου του βεβαιῶν ὅτι τὸ συμφωνηθὲν σχέδιον δὲν εἶναι ἐκτελέσιμον καὶ προσθέτων καὶ τὰ ἐξῆς : qu'il n'est et ne sera jamais au pouvoir d'aucune puissance humaine de l'exécuter.

Ἄν οἱ δισχυρισμοὶ οὗτοι τοῦ ἐργολάβου εἶναι **ἀληθεῖς, οὐδεμίαν κατὰ νόμον φέρει εὐθύνην** διὰ τὴν μὴ ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου, διότι κατὰ νόμον **εἰς τὰ ἀδύνατα οὐδεὶς ὑποχρεοῦται.**

Εὐλόγως δὲ δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ ἔργον, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς πέρας, **οὐδ' ἔχει συμφέρον** τι ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου **ἀπραγματοποιήτου.** Ἡ κήρυξις τῆς ἐκπτώσεως τοῦ ἐργολάβου **οὐδεμίαν** θὰ ἔχῃ ἐν τῇ περιστάσει ἐπιβλαβὴ διὰ τὸν ἐργολάβον συνέπειαν.

Διαφέρει τὸ ζήτημα τίς θὰ φέρῃ καὶ ὑποσῇ τὰς ἐντεῦθεν ζημίας, τοῦτο θέλει κανονισθῇ κατόπιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συμβάσεως καὶ τῶν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων.

Τὸ ἐξεταστέον νῦν ζήτημα εἶναι ἂν ἦναι ἀληθεῖς οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ ἐργολάβου, ἥτοι ἂν τὸ συμφωνηθὲν σχέδιον ὑπὸ τὰς ἐν αὐτῷ συνθήκας εἶναι ἢ οὐ ἐκτελέσιμον. Πρὸς τοῦτο δεόν νὰ ἐξετασθῇ καὶ βεβαιωθῇ διὰ **πραγματογνωμόνων**⁽¹⁾ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν, διότι ἂν τὸ σχέδιον εἶναι μὲν ἐκτελέσιμον, ἀπαιτεῖ ὅμως μείζονας δαπάνας οὐδόλως ἀπαλλάσσεται τῶν ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεων ὁ ἐργολάβος.

Ἐν τούτοις κατ' ἐμὲ καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ σχέδιον εἶναι ἐκτελέσιμον, ἀλλὰ διὰ δαπανῶν καὶ θυσιῶν δυσαναλόγων πρὸς τὰς προϋπολογισθείσας καὶ ἐξουσῶν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐργολάβου, ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ἡ κυβέρνησις ὀφείλουσι νὰ μεριμνήσωσι σπουδαίως καὶ νὰ ἐπιφέρωσι δικαίαν καὶ ἐπικεικὴν θεραπείαν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἔργου, καθότι οὔτε δίκαιον οὔτε ἐπικεικὲς ἐστὶ νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου καὶ ἐὰν εἰς ταύτην ἐπαρκῇ ἡ περὶ οὐσίᾳ καὶ αἱ ἐγγυήσεις τοῦ ἐργολάβου ἐπὶ προφανεῖ τούτου καταστροφῇ, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐπὶ τοιούτων ἔργων οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπολογίσῃ ἄσφαλῶς τὰ ἐνδεχόμενα.

Τούτων ἕνεκα φρονῶ, ὅτι πρὶν ἢ κηρυχθῇ ἔκπτωτος ὁ ἐργολάβος πρέπει δι' ἐμπείρων καὶ εἰδημόνων νὰ βεβαιωθῇ ἂν τὸ σχέδιον ἦναι τῷ ὄντι ἀνεκτέλεστον ἢ ἂν ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ ἀπαιτῇ δαπάνην μείζονα καὶ κατὰ πόσον ἐκείνης, ἥτις συμφωνήθη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Ἐν Ἀθήναις, 14 Φεβρουαρίου 1883.

Ὁ νομικὸς Σύμβουλος

Ε. ΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ.

**Β^α. Γνωμοδότησις τοῦ παρὰ τῷ Ῥπουργεῖῳ τῶν Ἑσωτερικῶν
Νομικοῦ Συμβούλου κ. Ε. Σανοπούλου
ἀπὸ 29 Μαρτίου 1883.**

Μελετήσας καὶ τὰ μετέπειτα δοθέντα μοι ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος Πατρῶν καὶ τὰς κατ' αὐτὴν ἐγερθείσας ἐνστάσεις ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου προστίθημι εἰς συμπλήρωσιν τῆς προτέρας ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου ε. ε. ἐκθέσεώς μου καὶ τὰ ἐξῆς.

(1) Τότε διατὶ ἡ Λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ συναινέσῃ εἰς τὸν διορισμὸν πραγματογνωμόνων, ὃν ὁ ἐργολάβος πλειστάκις ἐζήτησεν;

Ἡ ἔρις μεταξὺ λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐργολάβου στρέφεται εἰς τὸ ἐξῆς, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἐκατέρωθεν διαμειφθέντων ἐγγράφων.

Ὁ ἐργολάβος διατείνεται ὅτι τὸ φυσικὸν ἔδαφος τοῦ κυματοθραύστου εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ, ὅπερ μέχρι τοῦδε κατεσκευάσθη, ὑπεχώρησε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν κατὰ μέτρα 6 ἢ 7, ἐνῶ κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ἔργου ἡ ὑποχώρησις ὑπελογίσθη κατὰ μέγιστον ὅρον εἰς 1^μ00· ἰσχυρίζεται δὲ ὅτι οὕτω 1) μετεβλήθησαν οἱ προϋποτεθέντες ἐν τῇ συμβάσει ὅροι, διότι τὸ φυσικὸν ἔδαφος δὲν εὐρέθη κατὰ μέσον ὅρον εἰς βάθος 17 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὡς ὠρίσθη ἐν τῇ συμβάσει καὶ 2) ὅτι τὸ σχέδιον ἐφ' ᾧ τὸ ἔργον συνεφωνήθη, δὲν δύναται ἐνεκα τῆς ἐκτάκτου ταύτης ὑποχωρήσεως νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ σημειουμένας καὶ διὰ τῆς συμβάσεως συνομολογηθείσας διαστάσεις τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν κλιτύων τοῦ κυματοθραύστου, καὶ ἀξιοῖ νὰ μεταβληθῶσιν αἱ συμφωνίαι περὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἔργου, ὅπερ ἄλλως δὲν δύναται, οὔτε ὑποχρεῖται νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀλλὰ δικαιοῦται νὰ τὸ παραιτήσῃ ἀποζημιούμενος διὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἐργασίαν του.

Ἡ λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς ἀπόκρουσιν τῶν ἀνωτέρω ἐνστάσεων τοῦ ἐργολάβου ἀντιτάσσει τὸ ἄρθρον 23 τῆς συμβάσεως, ἔχον ὡς ἐξῆς· »Ὁ κ. Π. Μανιάκ πρεσβύτερος συναινεῖ καὶ ἀναλαμβάνει νὰ ἐκτελέσῃ πάντα τὰ ἀνωτέρω ὀρισθέντα ἔργα... κατ' ἀποκοπὴν ἰδίῳ αὐτοῦ κινδύνῳ καὶ εὐθύνῃ ἀντὶ μοναδικῆς τιμῆς φράγκων 6,150,000, οἷαδῇποτε καὶ ἂν ᾦναι ἡ ποσότης τῶν χρησιμοποιηθέντων ὑλικῶν ἢ τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων, εἴτε ἡ ποσότης εἶναι ἀνωτέρα ἢ κατωτέρα ἐκείνης ἣν προϋπελόγισεν ὁ Πασκάλ ἐν τῷ σχεδίῳ του, καὶ οἷαδῇποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ κατακαθίσεις αἱ προελθοῦσαι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐκ τριχυμιῶν ἢ κάθε ἄλλης αἰτίας προϋλεπομένης ἢ μὴ, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν θεομηνιῶν» καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι αἱ κατακαθίσεις εἶναι κατὰ τὴν σύμβασιν εἰς κίνδυνον τοῦ ἐργολάβου, ὅστις ἐνεκα τούτου οὔτε τὸ ἔργον δύναται νὰ παραιτήσῃ, οὔτε αὔξησιν τιμῆς δι' αὐτὰς δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ καὶ λάβῃ.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἐγείρονται τὰ ἐξῆς ζητήματα·

1) Δικαιοῦται ὁ ἐργολάβος νὰ ἐπαναχωρήσῃ τῆς συμβάσεως ὡς ἐκ τῶν παρουνισασθειῶν κατακαθίσεων καὶ νὰ παραιτήσῃ τὸ ἔργον, ἂν δὲν γείνωσιν ἀποδεκταὶ αἱ περὶ νέας τιμῆς προτάσεις του, ἢ φέρεῖ ἐκ τοῦ νόμου ἢ τῆς συμβάσεως τὴν ἐκ τῶν κατακαθίσεων ζημίαν;

2) Καὶ ἂν δικαιοῦται ν' ἀποχωρήσῃ τοῦ ἔργου, τῷ ὀφείλεται ἀποζημιώσεις διὰ τὴν γενομένην ἐργασίαν;

Ἐπὶ τοῦ πρώτου ζητήματος.

Ἡ κατ' ἀποκοπὴν τοῦ ἔργου κατασκευὴ συνεφωνήθη ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένου σχεδίου, δηλ. τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Πασκάλ, ὡς σαφῶς προκύπτει ἐκ τῆς συνομολογηθείσης ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1879 συμβάσεως. Διὰ τῶν ἄρθρ. 2 καὶ 3 τῆς αὐτῆς συμβάσεως ὠρίσθη τὸ ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ὕψος τοῦ ἐσωτερικοῦ

πυρῆνος εἰς δέκα μέτρα, τὸ ἐν τῷ ὕψει τούτῳ πλάτος τοῦ αὐτοῦ πυρῆνος ἐκ μέτρων 26 καὶ τὸ πᾶχος τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμβλήματος τοῦ πυρῆνος ἐκ μέτρων 12 πρὸς τὰ ἔξω καὶ μέτρων 10 πρὸς τὰ ἔσω. Ἡ ἔκτασις τοῦ πυρῆνος καὶ τοῦ ἐμβλήματος αὐτοῦ ἐν τῷ φυσικῷ ἐδάφει δὲν ὠρίσθη ἰδιαιτέρως ἐν τῇ συμβάσει, ἀλλὰ ταύτης ὁ πρόσδιορισμὸς παρέπεται ἐκ τῶν συμφωνηθεισῶν ἐκτάσεων τῶν τε ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν κλιτύων, αἵτινες ὠρίσθησαν ἐν τῇ προϋποθέσει, ὅτι τὸ φυσικὸν ἔδαφος εὐρίσκεται εἰς βάθος κατὰ μέσον ὅρον 17 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θλάσεως, τοῦθ' ὅπερ ῥητῶς ἐσημειώθη ἐν τῇ συμβάσει.

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ ἔργον συνεφωνήθη ἐπὶ τῇ βάσει ὅτι τὸ φυσικὸν ἔδαφος εὐρίσκεται εἰς βάθος **17** μέτρων κατὰ μέσον ὅρον⁽²⁾ καὶ ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ὠρίσθη ἡ συμφωνηθεῖσα ἔκτασις τῶν κλιτύων ἐν τῷ σχεδίῳ.

Ἡ περὶ τὸ ὁρισθὲν βάθος κατὰ μέτρα 6 ἢ 7 ἀπαντηθεῖσα διαφορά, ἣν προβάλλει ὁ ἐργολάβος, ἂν ᾗ ἀληθὴς φέρει βεβαίως εἰς τὴν διάρρηξιν τῆς συμβάσεως καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἔργου ἀπαλλαγὴν τοῦ ἐργολάβου, διότι ἡ διαφορά αὕτη μετὰχθάλει σπουδαίως τὰς συμφωνίας καὶ τοῦτο διότι τὸ μῆκος καὶ ἡ διάστασις τῶν κλιτύων θὰ λάβῃ ἀνυχκαίως μεῖζονα ἔκτασιν. Ἀλλ' ὁ ἐργολάβος ἀνέλαβε ρητῶς εἰς ἴδιον κίνδυνον διὰ τοῦ ἄρθρου 23 τῆς συμβάσεως τὰς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους κατακκθίσεις. Ἡ ῥήτρα αὕτη δεσμεύει καὶ κατὰ πόσον τὸν ἐργολάβον κ. Μανιάκ; καὶ τίς ἡ ἔννοια καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῆς; κωλύει αὕτη τὴν διάλυσιν τῆς συμβάσεως, ὡς διατείνεται ἡ Λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ;

Ἡ ἀνταδοχὴ τῶν ἐκ τῶν κατακαθίσεων τοῦ ἐδάφους κινδύνων, ὅταν αἱ κατακαθίσεις ὑπερέβησαν πᾶσαν εὐλογον προσδοκίαν καὶ εἰσὶν ἐκτάκτως ὑπέρτεροι διαγραφῆς καὶ ὑπέρμετροι, οὐδὲν ὡς παρεμποδίζει τὴν διάλυσιν τῆς συμβάσεως καὶ ὅταν ὁ ἐργολάβος ἀνεδέχθη αὐτὰς εἰς βάρος του, διότι ὁ ἀναδεχόμενος τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου τινὸς καὶ τοὺς ἐκ τῆς τύχης κινδύνους ὑποτίθεται ὅτι ἀναδέχεται τοὺς συνήθεις κινδύνους καὶ οὐχὶ καὶ τοὺς ἐκτὸς πάσης προ-

(2) Ὁ ἐργολάβος ὥφειλε νὰ στηριχθῇ καὶ πράγματι ἐστηρίχθη πάντοτε ἐπὶ τῆς ρητῆς δηλώσεως περὶ βάθους 17 μέτρων, ἣν ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἐποίησατο ἐν τῷ ἄρθρῳ τῆς συμβάσεως. Αἱ ρηταὶ δηλώσεις τῶν κ. κ. Μαρκοπούλου καὶ Βλάση, ἀρχαίων ἀρχιμηχανικῶν τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς, καταστάσαι ἤδη δημόσιαι, ἀποδεικνύουσιν ἀπ' ἐναντίας, ὅτι ὅταν ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ὑπασχνεῖτο ἐν τῇ συμβάσει ὅτι τὸ φυσικὸν ἔδαφος εὐρίσκεται εἰς 17 μ. βάθος, ἐγίνωσκε κάλλιστα, ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦτο εὐρίσκεται πολλῶ βρθύτερον. Ἐν τῷ περιστατικῷ τούτῳ κεῖται εἰς τῶν δύο νομικῶν λόγων, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ τῶν Γερμανῶν Νομοδιδασκάλων γνωμοδοτήσεις, ἵνα δικαιολογήσῃ τὴν λύσιν τῆς συμβάσεως καὶ τὸ λίαν βάσιμον τῶν ἀξιώσεων τοῦ ἐργολάβου. Ἀλλ' οἱ νομικοὶ σύμβουλοι οὐδὲ λέξιν περὶ τούτου λέγουσιν ἐν τῇ τελευταίᾳ των γνωμοδοτήσει.

νοίξας κειμένους. "Όταν παρουσιασθῶσι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου δυσκολίαι ἀπροσδόκητοι, ἀλλοιοῦσαι σπουδαίως τὰς συνθήκας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ὠρίσθη ἡ τιμὴ τοῦ ἔργου, τὸ περὶ τοῦ ἔργου συνάλλαγμα ἀποβαίνει ἄκυρον, διότι ὑπὸ τοιούτους ἀπροσδοκῆτους ὅρους δὲν συντρέχει ἡ συναίνεσις τοῦ ἐργολάβου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ὅπερ οὐδέποτε ἤθελεν ἀναδεχθῆ, ἂν ἡδύνατο νὰ ὑποπτευθῇ τὴν ὑπαρξίν τοιούτων ἐκτὸς πάσης προνοίας προσκομμάτων εἰς τὴν ἐκτέλεσίν του.

Συνωδᾷ τούτοις, φρονῶ ἐν τῷ προκειμένῳ, ὅτι ὁ ἐργολάβος Μανιὰκ δικαιούται νὰ ἐπαναχωρήσῃ τῆς συμβάσεως καὶ νὰ παραιτήσῃ τὸ ἔργον. 1) ἂν ᾖ ἡ ἀληθὲς ὅτι αἱ κατακαθίσεις ἔφθασαν τὰ 6 ἢ 7 μέτρα καὶ 2) ἂν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἔργα εἰδήμονες ἀποφανθῶσιν ὅτι κατακαθίσεις ἐπὶ τόσα μέτρα εἰσὶν ἔκτακτοι καὶ ἀπροσδόκητοι καὶ μεταβάλλουσιν οὐσιωδῶς τὰς συνθήκας τῆς συμβάσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἀνεδέχθη τὸ ἔργον ὁ Μανιὰκ εἰς τὰς συμφωνηθείσας τιμὰς,

Διότι δ' ἀνεδέχθη τὸν κίνδυνον τῶν κατακαθίσεων, οὔτε δίκαιον οὔτε εὖλογον ἐστὶ νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἐκτελέσῃ ἔργον ὅπερ οὐδέποτε ἤθελεν ἀναδεχθῆ, ἂν ἐγένωσκε τ' ἀπροσδοκῆτως καὶ ἐκτὸς πάσης προνοίας παρουσιασθέντα ἐν τῇ ἐκτελέσει του προσκόμματα. **Καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου παρόμοια ζητήματα ἐγεννήθησαν, ἡ αὐτὴ ἐδόθη λύσις καὶ ἐπεικῶς καὶ δικαίως ἐκανονίσθη ἡ ἀποζημίωσις τοῦ ἐργολάβου, τοῦθ' ὅπερ δέον νὰ γενῇ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ, καθότι εἶναι καὶ ἄδικον καὶ παράλογον νὰ ῥίψῃ τις τὴν εὐθύνην εἰς τὸν ἐργολάβον ἐκ προσκομμάτων, ἅτινα ἀνθρωπίνως δὲν ἡδύνατο νὰ προΐδῃ. Διαφέρει ὁμως τὸ πρᾶγμα, ἂν αἱ παρουσιασθεῖσαι ἐπὶ 6 ἢ 7 μέτρα κατακαθίσεις δὲν φέρωσι τοιοῦτον χαρακτῆρα, ἥτοι ἐὰν δὲν εἶναι ἔκτακτοι καὶ ἐκτὸς πάσης προνοίας, καθότι τοὺς συνήθεις ἐκ τύχης κινδύνους ὡς ἐκ τῶν κατακαθίσεων ἀνεδέχθη ῥητῶς ὁ ἐργολάβος διὰ τοῦ ἄρθρου 23 τῆς συμβάσεως.**

Ἡ ἐτέρα ἐνστασις τοῦ Ἐργολάβου ὅτι τὸ σχέδιον εἶναι μὴ ἐκτελέσιμον φυσικῶς ὑπὸ τὰς συμφωνηθείσας διαστάσεις τῶν κλιτύων διὰ τῆς συμβάσεως δὲν ἔχεται ὑποστάσεις, ἐὰν ἀποφασισθῇ ὅτι αἱ ἐπὶ 6 ἢ 7 μέτρα κατακαθίσεις, δὲν εἶναι ἔκτακτοι καὶ ἀπροσδόκητοι, ἀλλὰ συνήθεις. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ μήκη καὶ αἱ διαστάσεις τῶν κλιτύων αὐξάνουσιν, ἂν τὸ φυσικὸν ἔδαφος εὑρεθῇ εἰς βάθος μείζον τῶν 17 κατὰ μέσον ὅρον μέτρων, ἀλλ' ἡ αὐξήσις αὕτη, ἀλλοιοῦσα τὰ ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ Πασκὰλ μήκη καὶ τὰς διαστάσεις τῶν κλιτύων, τὰ ὀρισθέντα ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι τὸ φυσικὸν ἔδαφος εὐρίσκεται εἰς 17 μέτρα, δὲν καθιστᾷ μὴ ἐκτελέσιμον τὸ σχέδιον, ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς αὐξήσεως ζημίαν θέλει φέρεי ὁ ἐργολάβος ἂν αἱ ἐπὶ 6 ἢ 7 μέτρα κατακαθίσεις εἶναι ἐκ τῶν συνήθων καὶ τοῦτο, διότι ἀνέλαβε τοὺς ἐκ τῶν κατακαθίσεων κινδύνους, ἥτοι τὴν ἐξ αὐτῶν αὐξήσιν τοῦ ὕψους τοῦ πυρῆνος, τοῦ μήκους

των κλιτύων καὶ τὴν ἐν τῷ βαθυτέρῳ ἐδάφει διάσταςιν αὐτῶν. Καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ λόγος δι' ὃν ἐνῶ ἐν τῇ συμβάσει ὠρίσθη τὸ πλάτος τοῦ πυρῆνος εἰς ὕψος δέκα μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, δὲν ὠρίσθη ἐν τῇ συμβάσει καὶ τὸ ὕψος τοῦ πυρῆνος καὶ τὸ μῆκος τῶν κλιτύων, διότι αὐτὰ ἐξήρτητο ἐκ τοῦ βάθους εἰς ὃ ἤθελον εὑρεθῇ τὸ ἔδαφος, ὅπερ βάθος ὠρίσθη μὲν εἰς μέτρα 17 κατὰ μέσον ὅρον, ἀλλὰ ὁ ἐργολάβος Μανιὰκ ἀνέλαθε διὰ τοῦ ἄρθρου 23 τὰς ζημίας ἐκ τῶν κατακαθίσεων, ἦτοι τὰς ζημίας, αἵτινες ἤθελον ἐπέλθαι ἂν τὸ ἔδαφος εὑρίσκετο εἰς βάθος μεῖζον τῶν 17 μέτρων κατὰ μέσον ὅρον.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος:

Ἄν δικαιῶται ὁ ἐργολάβος ν' ἀποζημιωθῇ διὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἐκτελεσθέντα ἔργα, παρατηρῶ τὰ ἑξῆς:

Συνήθως ὅταν ἡ τιμὴ τοῦ ἔργου αὐξήσῃ ἐκ τοιούτων ἀπροβλέπτων κατὰ τὴν ῥήτραν τῆς συμβάσεως περιστατικῶν, αὕτη κανονίζεται δικαίως καὶ ἐπεικῶς μεταξὺ ἐργολάβου καὶ ἐργοδότη, ὅταν **οὗτος ἐνδιαφέρεται** εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, **συναινεῖ** δὲ καὶ ὁ ἐργολάβος, ἀλλ' ὅταν ὁ ἐργοδότης δὲν εὑρίσκῃ ἐν τῇ νέᾳ τιμῇ συμφέρον εἰς τὴν περαίωσιν τοῦ ἔργου, ἢ τὰ μέσα του δὲν ἀρκοῦσιν εἰς ταύτην, ἢ τὸ ἔργον ἀπεδειχθῇ φυσικῶς ἀνεκτέλεστον, τίς φέρει τὴν ζημίαν τῶν γενομένων;

Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον περὶ τῶν ἐργολαβιῶν τὰ τυχερὰ ἐπὶ τῶν μὴ συντελεσθέντων ἔργων καὶ ἐγκαταλειφθέντων φέρει ἐκάτερος τῶν συμβληθέντων καὶ ὁ μὲν ἐργοδότης δὲν δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ὁ δ' ἐργολάβος δὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὸν μισθὸν καὶ ἀποζημιώσιν διὰ τὸ ὑλικὸν καὶ τὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ (Βασιλ. [20. 1] 33, 59 καὶ 62 Πανδ. [14. 2] 2 § 1).

Τούτοις συνωδὰ ὁ ἐργολάβος τοῦ λιμένος Πατρῶν κ. Μανιὰκ ὁ πρεσβύτερος διαλυομένης τῆς ἐργολαβίας, δὲν δικαιῶται νὰ λάβῃ ἀποζημιώσιν τινα, διότι τὸ ἔργον δὲν συνετελέσθη (3). Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἐργοδότης εὐθύνεται καὶ ἐπὶ τῶν μὴ συντελεσθέντων ἔργων, ὅταν ἡ μὴ ἐκτέλεσις προέλθῃ ἐξ ἐλαττώματος τοῦ ἐδάφους, τοῦθ' ὅπερ κατ' ἐμὲ ἔχει χώραν μόνον ἐπὶ τῶν συντελεσθέντων ἔργων ὡς ὁ νόμος 62 Βασιλ. (20. 1) δείκνυσι, πάλιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ἐργολάβος δὲν δικαιῶται εἰς ἀποζημιώσιν, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 23 τῆς συμβάσεως ἀνέλαθεν εἰς βάρος του τοὺς ἐκ τῆς κατακαθίσεως τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους κινδύνους τοῦ ἔργου, κατὰ δὲ τὸν νόμον 13 καὶ 5 Πανδ. (19. 2) ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς συμβαλλομένους νὰ κανονίσωσι τοὺς ἐκ τῶν τυχηρῶν κινδύνους ὡς αὐτοῖς δοκεῖ.

Ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἐργολάβου ἀναδοχὴ αὕτη τῶν κινδύνων τῶν κατακαθίσεων τοῦ ἐδάφους ἀπαλλάσσει πάσης ὑποχρέωσης τὴν ἐργοδότην Λιμενικὴν Ἐπιτροπὴν.

(3) Ἀλλ' ἴδ' ἐναντίον τῆς γνώμης ταύτης γνωμοδότησιν Dernburg κεφ. XI—XIV καὶ Ihering σελ. 43 ἐν ἀρχῇ.

ἥτις οὐδεμίαν ἀνέλαβεν εὐθύνην περὶ τοῦ ἐκτελεσίου ἢ μὴ τοῦ σχεδίου λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ ταύτην ἀνεδέχθη ὁ ἐργολάβος.

Ἐν τούτοις ἂν καὶ ὁ ἐργολάβος δὲν δικαιούται κατὰ τὴν σύμβασιν καὶ τὸν νόμον εἰς ἀποζημιώσιν, **οὐχ ἥττον ἐὰν ἡ Διμενικὴ Ἐπιτροπὴ Πατρῶν ἐξακολουθήσῃ δι' ἄλλου ἐργολάβου** τὴν περρίωσιν τοῦ ἔργου, **ὁφείλει ν' ἀποζημιώσῃ** τὸν κ. Μανιάκ, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκτελεσθεῖσαν ἐργασίαν αὐτοῦ κατὰ τὴν σύμβασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν **περιπλέον τῆς συμβάσεως ἐκτελεσθεῖσαν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ δικαίου ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ὠφεληθῇ ἄνευ λόγου ἐκ τῆς ζημίας τοῦ ἄλλου.** Ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας ταύτης θέλει ὁρισθῇ ἀναλόγως τῆς ὠφελείας, ἣν ὁ λιμὴν Πατρῶν ἐξεί ἐν τῇ μετ' ἄλλων συμφωνίᾳ πρὸς περρίωσιν τοῦ ἔργου ἦτοι θέλει καταβάλλει εἰς τὸν Μανιάκ **ὅ,τι ἤθελε πληρώσει εἰς τοὺς νέους ἐργολάβους, ἐὰν οὗτοι ἤθελον ἐκτελέσει τὴν ὑπὸ τοῦ Μανιάκ γενομένην ἐργασίαν.**

Ἐν Ἀθήναις τὴν 29 Μαρτίου 1883

Ὁ Ν. Σύμβουλος

Ε. ΣΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Αἱ Γνωμοδοτήσεις (141)

τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ 22 Ἰουνίου 1883.

Ἐπὶ τῶν διατυπωθέντων ζητημάτων διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3443 τῆς 3 λήξαντος μηνὸς ἐγγράφου τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργείου ἐπὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ δικαστικοῦ συμβούλου, λαθόντες ὑπ' ὅψει τὸ σύνολον τῶν διαβιβασθέντων ἐγγράφων ἰδίως δὲ τὴν διακήρυξιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας παρεχωρήθη πρὸς ἐκτέλεσιν τὸ ἔργον εἰς τὸν ἐργολάβον Μανιάκ, γνωμοδοτοῦμεν ὡς ἐξῆς· Κατὰ τὸ ἄρθρ. 23 τῆς συμβάσεως ὁ ἀνωτέρω Μανιάκ συναινεῖ καὶ ἀναλαμβάνει νὰ ἐκτελέσῃ πάντα τὰ ὁρισθέντα ἔργα, κατ' ἀποκοπὴν, ἰδίῳ αὐτοῦ κινδύνῳ καὶ εὐθύνῃ, ἀντὶ μοναδικῆς τιμῆς φράγκ. 6,150,000, οἷαδῇποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ ποσότης τῶν χρησιμοποιηθέντων ὑλικῶν ἢ τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων, εἴτε ἡ ποσότης εἴναι ἀνωτέρα ἢ κατωτέρα ἐκείνης, ἣν προϋπελόγισεν ὁ Πασκάλ ἐν τῷ σχεδίῳ του, καὶ οἷαδῇποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ κατακαθίσεις αἱ προελθοῦσαι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους ἢ ἐκ τρικυμιῶν ἢ κάθε ἄλλης αἰτίας προβλεπομένης ἢ μὴ, μὴ ἐξαιρουμένων τῶν θεωρητιῶν. **Ἄπαντα τὰ ἀναφύομενα ζητήματα βάσειν ἔχουσι τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀνωτέρω ὅρου, ὅστις προδηλῶς συνωμολογήθη πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐργοδότη ἀπὸ τῶν προδαλλομένων συνήθως ἀξιώσεων ἐκ μέρους**

τῶν ἐργολάβων, τῶν πηγαζουσῶν ἐκ τῶν ἀνευρισκομένων διαφορῶν σχετικῶς πρὸς τοὺς προϋπολογισμοὺς τοῦ ἔργου, ὅστις λαμβάνεται ὡς βάσις τῆς περὶ ἐκτελέσεως τούτου συμβάσεως ⁽⁴⁾.

Βεβαίως ἂν κατὰ γράμμα ἐρμηνευθῇ ὁ προεκτεθείς ὁρος πᾶσαι αἱ σχετικῶς πρὸς τὰ προεκτεθέντα διατυπωθεῖσαι ἀπὸ τὸν ἐργολάβον ἀντιρρήσεις καὶ προτάσεις εἰσὶν ἀπορριπτέαι, ἄνευ περαιτέρω ἄλλης ἐρεύνης. Καὶ ἐπ' αὐτῆς ὅμως τῆς κατὰ τὸ σαφές γράμμα ἐρμηνείας τοῦ προεκτεθέντος ὁρου **πρέπει** νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἀναγκαῖον ὅριον κέραν τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ ἐπεκταθῇ ἡ τοῦ ἐργολάβου ὑποχρέωσις εἶναι **τὸ τοῦ ἐφικτοῦ** τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του. Τὸ ἀνέφικτον καὶ ἀδύνατον τοῦτο **δὲν πρέπει** νὰ ἐξετασθῇ **ἀπολύτως**· δύναται βεβαίως νὰ ὑπάρξῃ καὶ οὐσιωδῶς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν ἀξιώσεων τοῦ ἐργοδότη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν **εἶναι μὲν δυνατόν** νὰ ἐκτελεσθῇ **ἀλλὰ τοιαῦτα ἀπαίτουται δαπάναι** σχετικῶς πρὸς τὰς προϋπολογισθεῖσας, καὶ ὡς ἐκ τῶν ἀναφεισῶν κατὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἔργου διαφορῶν, ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὀρισθέντα, **ὥστε κατὰ τὴν συνήθη πείραν καὶ κατὰ τὴν γνώμην εἰδημόνων** λογικῶς **ἀδύνατον** εἶναι νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἤθελεν ἀναλάβει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἐπὶ τῷ ὀρισθέντι ἀντιτίμῳ ὁ ἐργολάβος, ἂν ὁπωδότητε ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀναφανείσαν ἐκ τῶν ὑστέρων διαφοράν. Ὑφίσταται τοιοῦτον ἀνέφικτον ἐπὶ τοῦ προκειμένου;

Προφανές εἶναι ὅτι ἡ λύσις τοῦ τοιοῦτου ζητήματος προϋποτίθῃσιν **εἰδικὰς** γνώσεις περὶ τὴν ἐξακρίβωσιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων πρὸς μὀρφωσιν τοιαύτης πεποιθήσεως, ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην διαφεύγει ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ συμβουλίου. Διετύπωσε μόνον τὴν προεκτεθεῖσαν ἀρχὴν **ὁμοφώνως** παραδεχθὲν ὅτι ὁ ἐν τῷ ἄρθρῳ 23 τῆς συμβάσεως διατυπούμενος ὁρος **δὲν ἀποκλείει** πᾶσαν περαιτέρω τῆς ὑποθέσεως ἐξέτασιν ἐπὶ τῶν προβαλλομένων ἀξιώσεων ὡς πρὸς τὰς δυσχερείας, αἱ παρουσιάζει ἡδὴ ἡ ὑπὸ τοὺς συνομολογηθέντας ὅρους ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου. Ἀπόκειται ἡδὴ εἰς τὸν ἀρμόδιον νὰ κρίνῃ ἂν ὑφίσταται ἐπὶ τοῦ προκειμένου περίπτωσις ἀνέφικτου τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου, νὰ προκαλέσῃ τὴν γνωμοδότησιν τῆς ἐπιτροπῆς ἀπαρτιζομένης ἐξ εἰδημόνων, ἧτις λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὸν τοῦ ἔργου προϋπολογισμόν, νὰ προσδιορίσῃ ποῖαι, καὶ εἰς τί ὀρισμένως συνίστανται, αἱ ἀνευρεθεῖσαι διαφοραί, κατὰ τί ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου καθίσταται **δυσχερεστέρα ἢ δαπανηροτέρα** ἐν γένει, ὡς ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων, καὶ νὰ ἐξακριβώσῃ πάντα ἐν γένει τὰ στοιχεῖα, αἵτινα πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὁ τὸ ἀνέφικτον ἐκτιμήσων ὅπως ἀποφανθῇ, ἂν ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις **εἶναι δυνατόν** νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡδύνατο νὰ συνομολογηθῇ ἡ προκει-

(4) Τοιαύτη ἡ ἐρμηνεία, ἣν ἡ ἐργολαβία ἔδωκε πάντοτε τῷ ἀρ. 23.

μένη σύμβασις. Ὑπὸ τὴν τεχνικὴν ταύτην ἔποψιν ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως δὲν ἔχει ἐξαντληθῇ. Ἐν ταῖς συνημμέναις γνωμοδοτήσεσι, τοῦ τε Νομικοῦ Συμβούλου, καὶ τῶν ἄλλων νομομαθῶν, ἐκτίθενται εἰδικῶς οἱ λόγοι οἱ τοιαύτην ἐρμηνείαν **ὑποστηρίζοντες**, ἄσκοπον εἶναι ἐπομένως ὅπως κατ' ἐπανάληψιν διατυπωθῶσι καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος.

Καθ' ἃ ἐκτίθησι καὶ ὁ Νομικὸς Σύμβουλος εἰς τὴν συνημμένην γνωμοδότησίν του, ἂν ἡ σύμβασις ματαιοῦται ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ὁ Ἐργολάβος οὐδεμίαν δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ ἀπαίτησιν ὡς ἐκ τῆς στέρησεως τοῦ κέρδους, ὅπερ προσεδόκα, ἢ τῶν ζημιῶν ὡς ὑπέστη διὰ τὴν προμήθειαν ὑλικοῦ. Ἐπίσης φρονοῦμεν ὅτι ἀπαίτησις ἀποζημιώσεως διὰ τὴν γενομένην ἐργασίαν δύναται νὰ στηριχθῇ μόνον, ἂν γενήσεται χρήσις τῶν ἔργων διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων ἐδαπάνησεν οὗτος.

Ἀθῆναι τῇ 22 Ἰουνίου 1883.

Μ. ΤΑΤΑΡΑΚΗΣ

Δ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Ε. ΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Χ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Α. ΠΑΓΚΑΛΟΣ

Γ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Β^α Γνωμοδότησις (355)

τοῦ νομικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ 20 Νοεμβρίου 1884.

Ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἐξετάσεως τῆς ὑποθέσεως τοῦ λιμένος Πατρῶν, ἐφ' ἧς τὸ Συμβούλιον ἐγνωμοδότησε καὶ προηγουμένως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 141 γνωμοδοτήσεώς του.

Λαβόντες ὑπ' ὅψιν τὸ ὑπ' ἀριθ. 5976 ε. ε. ἔγγραφον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργείου καὶ τὰ εἰς αὐτὸ συνημμένα, πρὸς δὲ τὴν προηγουμένην ὑπ' ἀριθ. 141 γνωμοδότησιν ἡμῶν, δι' ἧς σχετικῶς πρὸς τὸν ἐν τῇ συμβάσει τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου διατυπωθέντα ὅρον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἐργολάβος ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁρισθέντων ἔργων κατ' ἀποκοπὴν, ἐπὶ ἰδίῳ αὐτοῦ κινδύνῳ, οἰαῖδ' ὅποτε καὶ

ἂν ἤθελον εἶσθαι αἱ κατακαθίσεις, αἱ προελθοῦσαι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐκ τρικυμιῶν, ἢ πάσης ἄλλης οἰαζομένης αἰτίας, προβλεπομένης ἢ μὴ, μὴ ἐξαίρουμένων καὶ τῶν θεομηνιῶν, ὑπεδείξαμεν τὰ ὅρια τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἀδυναμίας ἀπέναντι τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατισχύσῃ ὁ προεκτεθεὶς ὅρος.

Παρατηρήσαντες ὅτι ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς προηγουμένης ἐξετάσεως παρὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ καταρτισθείσης ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, δὲν παρέχονται ἀποχρῶντα στοιχεῖα πρὸς μόρφωσιν πεποιθήσεως, περὶ τοῦ ὅτι πράγματι ὑφίσταται τοιαύτη ἀδυναμία πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, καθόσον καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐπιτροπὴ ὑποδεικνύει ὡς ἀναγκαίαν περαιτέρω πρὸς δοκιμασίαν ἐνέργειαν.

Γνωμοδοτοῦμεν ἀναφερόμενοι καὶ εἰς τὴν προηγουμένην γνωμοδότησιν ἡμῶν, ὅτι οὔτε ἤδη εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὑφίσταται ἀδυναμία περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ἐπιπροστίθεμεν δ' ὅτι πᾶσα περαιτέρω ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως ἀνάγεται εἰς καθαρῶς τεχνικὸν ζήτημα, ὅπερ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διὰ τῆς προηγουμένης γνωμοδοτήσεως διατυπωθέντων ὄρων. (5)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Νοεμβρίου 1884.

Μ. ΤΑΤΑΡΑΚΗΣ

Δ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Ε. ΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Χ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Α. ΠΑΓΚΑΛΟΣ

Γ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ι. ΚΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Γ^η Γνωμοδότησις (23)

τοῦ νομικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου 1887.

Ἐκ τῶν διατυπωθέντων ζητημάτων ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 8760 ἐγγράφῳ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργείου σχετικῶς πρὸς τὰ ἀναφυέντα ζητήματα κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος Πατρῶν καὶ τὰς ἐγερθείσας ἀξιώσεις τοῦ ἐργολάβου Μανιάκ.

(5) Εἶναι οὐσιῶδες νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῶν νομικῶν συμβούλων τὸ ζήτημα εἶναι καθαρῶς καὶ ἀποκλειστικῶς τεχνικὸν καὶ ὅτι συνίσταται ἐν τῇ δι' εἰδημόνων ἐρεύνη, περὶ τοῦ ἂν αἱ ὑφ' ἱζήσεις εἶναι πράγματι ἔκτακτοι καὶ ἂν τὰ ἔργα δὲν δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὑπὸ τοὺς συμφωνηθέντας ὅρους. Κατωτέρω δὲ θὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ γνῶμαι τῶν εἰδημόνων ἐπὶ τῶν δύο τούτων σημείων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ νομικοῦ συμβουλίου.

Τὸ Συμβούλιον

Ἐπὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ δικαστικοῦ Συμβούλου Δ. Στεφάνου.

Λαβὸν ὑπ' ὄψει.

1) Τὰς γνωμοδοτήσεις τῆς 14 Φεβρουαρίου καὶ 29 Μαρτίου 1883 τοῦ παρὰ τῷ αὐτῷ Ὑπουργεῖῳ νομικοῦ Συμβούλου Ε. Σανοπούλου.

2) Τὰς ὑπ' ἀριθ. 141 καὶ 355 προηγουμένης αὐτοῦ γνωμοδοτήσεις.

3) Τὴν διὰ τοῦ νόμου ΨΠΘ' κυρωθεῖσαν σύμβασιν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου τοῦ λιμένος Πατρῶν.

4) Τὴν ἀπὸ 6/18 Ἰουλίου ε. ε. ἐκθεσιν τῆς τεχνικῆς ἐπιτροπῆς τῆς διορισθείσης διὰ τῆς ἀπὸ 23 Ἰουνίου ε. ε. διαταγῆς τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργοῦ.

5) Τὸ προμνησθὲν ὑπ' ἀριθ. 8760 ἔγγραφον τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργοῦ, ἐν ᾧ τίθενται πρὸς λύσιν τὰ ἐξῆς ζητήματα,

α'. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς βεβαιουμένης κατακαθίσεως, ἀνερχομένης εἰς 81—85 % ἐπὶ τοῦ προϋπολογισθέντος ποσοῦ λίθων καὶ τὰς ὡς ἐκ τούτου ὑπερβαλλούσας δαπάνας, δικαιούται ὁ ἐργολάβος εἰς ἀποζημιώσιν;

β'. Τίς ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῶν αἰτήσεων τοῦ ἐργολάβου, σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀπαιτουμένην ἀποζημιώσιν, δι' ἧς ζημίας ὑπέστη ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ συναλλάγματος καὶ τῶν τελῶν τοῦ χαρτοσήμου;

γ' Δικαιούται ὁ ἐργολάβος εἰς ἀποζημιώσεις διὰ τὰς διαφόρους δαπάνας, ἃς ὑπέστη, ἀφ' ἧς ἐποχῆς διέκοψε τὴν ἐργασίαν μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ παρεδέχθη νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν αἱ αἰτήσεις αὐτοῦ εἰσι βάσιμοι ἢ οὐχί;

Ὡς πρὸς τὸ Α'.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 23 τῆς συμβάσεως ὁ ἐργολάβος Μανιὰκ ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ συμφωνηθέντα ἔργα ἐπὶ τῷ ὕρισθέντι τιμῇματι δρ. 6,150,000 καὶ κατόπιν διὰ τῆς δημοπρασίας μεταβληθέντι εἰς δρ. 4,923,000, ἀναδεχθεὶς οὐ μόνον τοὺς ἐκ τυχηρῶν περιστατικῶν κινδύνους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐξ οἰκσδήποτε κατακαθίσεως ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους προερχομένης καὶ οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ ποσότης τῶν χρησιμοποιηθέντων ὑλικῶν καὶ τῶν ἐκτελεσθέντων ἔργων εἴτε ἡ ποσότης εἶναι ἀνωτέρα ἢ κατωτέρα ἐκείνης, ἣν ὑπελόγισεν ὁ κ. Πασκάλ ἐν τῷ σχεδίῳ του.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι διὰ τῆς προηγουμένης ὑπ' ἀριθ. 141 γνωμοδοτήσεώς του τὸ συμβούλιον ἀπεφάνητο, ὅτι εἰ καὶ αἱ περὶ ἀποζημιώσεως ἀξιώσεις τοῦ Ἐργολάβου διὰ τὴν ἐκτακτον κατακάθισιν τοῦ ἐδάφους, παρίσταντο ἐκ πρώτης ὄψεως ἀπαράδεκτοι ἀπέναντι τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος ὅρου τῆς συμβάσεως οὐχ ἦ-τον ἐὰν ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ἀποθάνει

ἀνέφικτος, εἴτε τεχνικῶς εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἀπαιτουμένης δυσαναλόγου πρὸς τὸ συμφωνηθὲν τέμημα προσθήκης ὑπερύγκων θάπανων, ἡδύνατο ὁ Ἑργολάβος ν' ἀποστῇ τῆς ἀρχικῆς συμβάσεως ἀπαιτῶν τὴν συνομολόγησιν νέων ὄρων πρὸς κατασκευὴν τοῦ κυματοθραύστου, ἢ τὸν προσδιορισμὸν ἀναλόγου ἀποζημιώσεως ὀριζομένης δικαιοδικῶς.⁽⁶⁾

Ἀλλὰ συνεπεία τῶν γενομένων δοκιμαστικῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς κατόπιν τούτων τεχνικῆς ἐξετάσεως καὶ ἐρεύνης προέκυψαν τὰ ἐξῆς σπουδαῖα διδόμενα.

α') ὅτι αἱ κατακαθίσεις **προέρχονται ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς** τοῦ κατὰ τὸν πυθμένα ἐδάφους.

β') ὅτι ὅμοιον φαινόμενον ἀνεφάνη ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ λιμένος Τεργέστης, συντελεσθέντος ἀπὸ τοῦ 1868 μέχρι τοῦ 1883, οὗ μόνον ὑπῆρχεν ἕως τότε παράδειγμα.

γ') ὅτι αἱ κατακαθίσεις αὗται ἐν Πάτραις ἔφθασαν εἰς 8—9 μέτρα βάθους ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης **ἀπαιτοῦσαι τὴν προσθήκην ὕλικου S1—S3** $\frac{0}{10}$ ὑπὲρ τὸ ἀρχικῶς ὑπολογισθὲν καὶ σήμερον δ' ἔτι τὸ ὑπερκείμενον τοῦ κυματοθραύστου σῶμα δὲν εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἰσορροπίας· εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι αἱ κατακαθίσεις τοῦ πυθμένος **θὰ ἐξακολουθήσωσιν**, ὡς παρετηρήθη καὶ ἐν Τεργέστη.

δ') ὅτι ἐν Τεργέστη αἱ κατακαθίσεις ἔφθασαν μέχρις 8 μέτρων διαρκούσης τῆς κατασκευῆς **κατόπιν δ' ἐξακολουθήσαν** ἐν ἐλάσσονι βαθμῷ μέχρι τέλους τοῦ 1886.

ε') ὅτι ἐν Πάτραις, ὅπως καὶ ἐν Τεργέστη, παρετηρήθη, πλὴν τῆς κατακαθίσεως καὶ **ὀλίσθησιν τις πρὸς τὰ ἔξω** τοῦ σώματος τοῦ κυματοθραύστου, **προερχομένη ἐκ τῆς κλίσεως τοῦ πυθμένος** (7).

(6) Διὰ τὴν σχεδὸν κατὰ διπλάσιον δὲν εἶναι ἀρκούντως μεγάλῃ, ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ ἀπογώρησις ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς συμβάσεως;

(7) Αὐτὸ καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι ὑπεχρεώθη νὰ κατασκευάσῃ τὸν κυματοθραύστην ἐπὶ ἄλλου σημείου ἢ τὸ συμφωνηθὲν, δὲν ἀρκεῖ ὅπως παραγάγῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐργολάβου; Ἐν τούτῳ κεῖται ὁ δεῦτερος νομικὸς λόγος, ὃν οἱ Γερμανοὶ Νομοδιδάσκαλοι ἐπικαλοῦνται ὅπως δικαιολογήσωσι τὴν λύσιν τῆς συμβάσεως μὲ πλήρη ἀποζημιώσιν τοῦ Ἑργολάβου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸν λόγον, ὡς καὶ τὸν ἀνωτέρω (σημ. 2), ἀντιπαρήλθον ἐν σιωπῇ οἱ νομικοὶ σύμβουλοι, οἵτινες οὐδέτερον αὐτῶν ἀνασχευάζουσιν. Ἐν τούτοις θὰ ἴτον λίαν περίεργον νὰ μάθωμεν πρῶτον, ἂν ὁ κ. Magnac εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν πλάνην, εἰς ἣν παρεσύρθη ὑπὸ τῆς λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς, ἅτε δηλωσάσης ἐν τῇ συμβάσει ὅτι τὸ φυσικὸν ἔδαφος εὐρήται εἰς βάθος 17 μ., ἐνῶ εἶχε μάθει παρὰ τῶν ἀρμοδίων, ὅτι εὐρίσκετο πολὺ βαθύτερον· δεῦτερον δ' ἂν ὁ κ. Magnac δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ κατασκευάσῃ τὸν κυματοθραύστην ἐπὶ ἄλλης θέσεως ἢ ἡ συμφωνηθεῖσα ἐν τῇ συμβάσει. Ἀπαντᾷ τὰ νομικὰ ζητήματα τὰ τιθέμενα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Νομοδιδασκάλων συγκεντροῦνται ἐν τοῖς δυοῖς τούτοις λόγοις, ἐφ' ὧν, ἐπαναλαμβάνομεν, οἱ νομικοὶ σύμβουλοι ἔμειναν ἐντελῶς ἄλλοι, βλέποντες ἀναμφιβόλως νὰ ἐξακολουθήσωσι νὰ περιστρεφώσιν ὅλα πέριξ τοῦ ἄρθρου 23 τῆς συμβάσεως.

Ἐκ τῶν συμπερασμάτων τούτων εἰς ἃ κατέληξεν ἡ τεχνικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ πλειονοψηφία τοῦ Συμβουλίου, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου Δ. Στεφάνου καὶ τῶν Νομικῶν Συμβούλων Γ. Ἀντωνοπούλου, Χρ. Πετροπούλου, Ἀρ. Γλαράκη καὶ Κ. Μακᾶ, φρονεῖ, ὅτι ἀφοῦ τὸ ἔργον δὲν ἀποδεικνύεται τεχνικῶς ἀνέφικτον, μόνον δὲ ζήτημα μετὰ λειτέρας δαπάνης γεννᾶται, τὸ πρὸς λύσιν παρουσιαζόμενον ζήτημα πρέπει πλέον νὰ τεθῇ οὕτω.

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 23 τῆς συμβάσεως περιεχομένων ὅρων, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, ὁ ἐργολάβος ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νὰ προὐδῇ ὅτι αἱ καθιζήσεις τοῦ πυθμένος ἦτο δυνατόν νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ παρατηρηθέν ἐκ τῶν ὑστέρων σημείον⁽⁸⁾.

Τὸ ὅτι δὲν προεῖδε ταύτας, ὡς ἀποφζίνεται μετὰ πεποιθήσεως ἡ τεχνικὴ ἐπιτροπὴ, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑστέρων ἀληθές, ἀλλὰ καὶ δὲν δύναται νὰ ὤφειλῃ αὐτόν, διότι ἐὰν ἡμέλησεν ἀναδεχθεῖς τοσοῦτο βαρεῖς ὡς ἐν τῇ συμβάσει ὅρους ὡς πρὸς τε τὰς ἐνδεχομένας καθιζήσεις καὶ τὸ ἀναγκαιοῦν ὑλικόν, ἑαυτὸν ὀφείλει νὰ αἰτιάται.

Τὸ ὅτι δὲ ὤφειλε καὶ ἠδύνατο νὰ προνοήσῃ τὴν καθιζήσιν ἐπιρρώννεται ἐκ τῆς ἐξῆς σκέψεως.

Ὁ ἀναλαμβάνων ἔργον τοσοῦτο σπουδαῖον διὰ τε τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ πάσας τὰς δυναμένας νὰ προκύψωσι δυσχερείας, ἰδίως μάλιστα ὑπὸ τὴν τεχνικὴν ἔποψιν, ὡς καὶ τὰς τυχόν παρουσιασθησομένας ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἔργου. Ἀναδεχόμενος δὲ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἡ οὐς ἀνεδέχθη ταύτην βαρεῖς ὅρους, περιλαμβάνοντας ἐν τῇ γενικῇ καὶ ἀπολύτῃ ῥῆσει τῆς συμβάσεως πᾶσαν δυνατὴν πρόνοιαν, ὑποτίθεται⁽⁹⁾ ἀναγκαιῶς ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει πάσας τὰς ἐνδεχομένας δυσχερείας καὶ αὐτάς ἔτι τὰς κατ' ἐξοχὴν ἐκτάκτους.

Ὅθεν, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Πλειονοψηφίας τοῦ Συμβουλίου, ὁ ἐν λόγῳ ὅρος τῆς συμβάσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰ περὶ τοῦ χρησιμοποιοηθησομένου ὑλικοῦ καὶ τῆς ἐκτελεσθησομένης ἐργασίας συνομολογηθέντα ἐρμηνευόμενος περιλαμβάνει οὐ μόνον τὰς συνήθεις καθιζήσεις τοῦ πυθμένος ἀλλὰ καὶ αὐτάς τὰς ἐκτάκτους⁽¹⁰⁾, διότι

(8) Ἐξ ἐναντίας ἀπασαι αἱ τεχνικαὶ ἐπιτροπεῖαι ὁμοφώνως ἀνεγνώρισαν ὅτι τοῦτο ἦτο ἀδύνατον. Ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐκθέσεων τῶν ἄρκεϊ.

(9) Ἀναδοχῇ ὅλως ἐκτάκτων καθιζήσεων, οἷαι χαρακτηρίζονται ὁμοφώνως αἱ ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρουσιασθεῖσαι δι' ἀπλῆς σιωπῆς!! καὶ ὑποθέσεων!!

(10) Εἶναι λίαν παράδοξον, ὅτι οἱ νομικοὶ σύμβουλοι, ἂφ' οὗ ἐν ταῖς προηγουμέναις γνωμοδοτήσεσι των, ρητῶς ἀπεφάνησαν, ὅτι διακριτέον μετὰ τῶν συνήθων καὶ ἀσυνήθων ὑφιστάσεων, νῦν ἀποφαίνονται ὅτι τοῦτο μικρὸν ἔχει σημασίαν καὶ πράττουσι τοῦτο ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν οἱ εἰδημόνες, οἱ ἐπιφορτισθέντες τῇ ἐρευνῇ ταύτῃ, βεβαιοῦσιν ὁμοφώνως, ὅτι αἱ ὑφιστάσεις εἰσὶν ἀληθῶς ἔκτακτοι καὶ ἐκτὸς πάσης δυνατῆς προνοίας (περὶ οὗ ἴδε πρὸ πάντων τὴν ἔκθεσιν τῆς τελευταίας τεχνικῆς ἐπιτροπείας). Διατί ὅμως νὰ μὴ ἀποφανθῶσιν, ὡς νῦν, οἱ νομικοὶ σύμβουλοι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς; Διατί ἐξ ἐνκνείας εἶπον προηγουμένως, ὅτι κατ' αὐστηρὸν δίκαιον τὸ ζήτημα νὰ ἐλύετο ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ ἐργολάβου, ἀναλόγως τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ὑπ' αὐτῶν διαταχθέν-

ὑποτίθεται ⁽¹¹⁾ ὅτι ὁ Ἐργολάβος ἐν γνώσει ⁽¹²⁾ τῶν πραγμάτων συνεβλήθη ὑπὸ τοιούτους καθαρῶς ἐκπεφρασμένους ὅρους συμβληθεὶς καὶ οὐχὶ ἐλαφρῶς καὶ εἰς τὴν τύχην· ὅτι δὲ ἡδύνατο νὰ προῖδῃ ἐνδεχομένην καθιζήσιν κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς δυνατὸν σημεῖον, εἶχε πρόχειρον παράδειγμα τὸ τοῦ λιμένος Τεργέστης ⁽¹³⁾, ὅστις εἶχε συντελεσθῇ κατὰ τὸ 1874 αὐτὸς δὲ συνεβάλλετο πρὸς τὴν Λιμενικὴν Ἐπιτροπὴν κατὰ τὸ ἔτος 1879.

Δὲν συμβάλλει δὲ ὁ λόγος ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦ λιμένος Τεργέστης ἦτο ἔκτακτον, διότι ὡς προελέχθη ὁ κ. Μανιὰκ δὲν ἀνεδέχθη μόνον τοὺς ἐκ τῶν συνήθων καθιζήσεων κινδύνους ἀλλὰ τοὺς ἐξ ὁμωνδήποτε κητκαθίσεων προερχομένων ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ὅσον δῆποτε καὶ ἂν ἀπαιτήσῃ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ὑλικόν, ἄνευ περιορισμοῦ τινος καὶ διακρίσεως.

Δὲν συμβάλλει δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἐπικλησις τοῦ ἄρθρου 3 τῆς συμβάσεως, ἐν ᾗ περιγράφονται τὰ ἐκτελεσθησόμενα ἔργα, διότι ταῦτα ὠρίσθησαν ἐπὶ ἀμοιβαίᾳ τῶν συμβαλλομένων συνεννοήσεϊ καὶ συναινέσει, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχεδίων τοῦ μηχανικοῦ Πασκὰλ (ἄρθρ. 2) ⁽¹⁴⁾, ἅτινα ὁ ἐργολάβος, ὁ ἀρμόδιος ἵνα κρίνῃ περὶ τοῦ ἐφικτοῦ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν, ὑποτίθεται ὅτι ἐμελέτησε καὶ ἐν γνώσει τῶν τυχόν δυσχερειῶν σχετικῶς πρὸς τὰς τοπικὰς περιστάσεις ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ, ὑποτίθεται μάλιστα ὅτι αὐτὸς ὡς μηχανικὸς καὶ εἰδήμων εἶχεν ὑπ' ὄψει τοῦ Πασκὰλ τὰ σχέδια ἐμελέτησε τὸ ἔργον καὶ ὑπέβηλεν εἰς τὴν λιμενικὴν ἐπιτροπὴν τὰς προτάσεις του ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν εἰδικῶν αὐτῶν σχεδίων ὠρίσθησαν τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 3ῳ ἐκτελεσθησόμενα ἔργα.

Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων ἡ πλειονοψηφία τοῦ Συμβουλίου φρονεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει νόμιμος περίπτωσις λύσεως τῆς συμβάσεως.

Οἱ δὲ Νομικοὶ Σύμβουλοι I. Καλογερόπουλος καὶ M. Ῥάλλης **ἀναφερόμενοι εἰς τὴν προηγουμένην γνωμοδότησιν** τοῦ Συμβουλίου, φρονοῦσιν ὅτι

τὸς ἐλέγχου δι' εἰδημόνων τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ ἐργολάβου ; Πρὸς τί λοιπὸν ν' ἀπολεσθῶσι πέντε δολάρηα ἔτι διὰ νὰ γείνῃ δοκιμασία, καθ' ἣς τὴν διάρκειαν αἱ ζημίαι τοῦ ἐργολάβου ἠῤῥησαν σπουδαίως ;

⁽¹¹⁾ Νέα ὑπόθεσις !

⁽¹²⁾ Πῶς εἶναι δυνατόν ἐν γνώσει, ἂν οὐ αἱ καθιζήσεις ὑπῆρξαν ὅλως ἔκτακτοι καὶ ἐκτὸς πάσης δυνατῆς προνοίας.

⁽¹³⁾ Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ μοναδικοῦ συμβάντος τῆς Τεργέστης ἐστηρίχθησαν αἱ τεχνικαὶ ἐπιτροπεῖαι, ὅπως ἀποφανθῶσιν, ὅτι ὁ κ. Magnac ἀδύνατον ἦν νὰ προῖδῃ τὰ ἐν Πάτραις παρουσιασθέντα φαινόμενα ! Ὡφειλε λοιπὸν ὁ κ. Magnac νὰ γινώσκῃ τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας ἐκτέλεσεως ὅλων τῶν κατασκευασμένων ἢ κατασκευασθησομένων λιμένων ; Δύναται νὰ ὑποστηρίγῃ τοιαύτη ἰδέα ; Ἄλλως δ' ἐν τῷ λιμένι Τεργέστης εἶχεν ἐξασφαλισθῇ ῥητῶς ἐν τῇ | συμβάσει ἡ ὑπαρξὶς ἐδάφους στερεοῦ εἰς 17 μέτρων βάθος, οὐδὲ ὑφίζησις τὸ πολὺ εἰς 1 μέτρον ;

⁽¹⁴⁾ Ὅστις ὅμως εἶχεν ὀρίσει τὴν ὑπαρξὶν στερεοῦ ἐδάφους εἰς 17 μ. βάθος καὶ τὸ πολὺ τῆς ὑφίζησεως εἰς 1 μ.

ἀποδειχθέντος διὰ τῶν γενομένων δοκιμαστικῶν ἐργασιῶν τοῦ ἔργου ἀνεφί-
κτου ὑπὸ τὸν ἐν τῇ συμβάσει ὅρον τοῦ κατ' ἀποκοπὴν ὀρισθέντος τιμήματος, ἅτε
ἀπαιτούσης τῆς συντελέσεως αὐτοῦ δαπάνην, ἣν **δὲν ἡδύνατο** νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὁ
ἐργολάβος, ὡς ἐκ τῶν ἀναφανειῶν ἐκτάκτων καθιζήσεων τοῦ πυθμένος, ὅς ὁ ἐργο-
λάβος δὲν ἡδύνατο νὰ προῖδῃ ὡς ὅλως ἐκτάκτους καὶ ἐξερχομένας τοῦ
κύκλου πάσης δυνατῆς προνοίας δικαιοῦται οὗτος ν' ἀποστῇ τῆς συμ-
βάσεως καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συνομολόγησιν νέων ὁρων πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἔργου.

Ἔποψιν δ' ἐπιεικειᾶς κρινομένου τοῦ προκειμένου θέματος, τὸ Συμ-
βούλιον ὁμόφωνον ἀποβλέπον μᾶλλον εἰς τὸ κατ' οὐσίαν δίκαιον καὶ οὐχί
εἰς τὴν αὐστηράν τῶν κειμένων νόμων ἐφαρμογὴν, φρονεῖ ὅτι, ἀφοῦ ἐκ τῶν ὑστέρων
ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ Λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ Πατρῶν **δὲν** θὰ ἡδύνατο ὡς ἐκ τῶν φυ-
σικῶν τοῦ ἐδάφους τοῦ πυθμένος καθιζήσεων, νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐκτέ-
λεσιν τοῦ ἔργου παρ' ἄλλου ἐργολάβου ἐν τῷ ὀρισθέντι ἐν τῇ πρὸς τὸν Μανιάκ συμ-
βάσει τιμήματι, ἥτοι νὰ ἀποκτήσῃ λιμένα κατὰ τοὺς ἐν τῇ συμβάσει διαγραφέν-
τας ὅρους, ἀλλὰ θὰ ἐδαπάνᾳ βεβαίως πολὺ ἀνώτερον ποσόν, **δίκαιον** εἶναι
ἀφοῦ τὸ ἔργον ἔφθασε μέχρι οὐ ὑπάρχει σήμερις, ὠφελεῖται δ' ὁπωσδήποτε ἡ Λι-
μενικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκ τῆς συντελεσθείσης ὑπὸ τοῦ Μανιάκ ἐργασίας, νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ
τὴν αὐστηράν ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως, ἥτις ὑπὸ τὴν πρακτικὴν μάλιστα ἔποψιν
τοῦ συμφέροντος αὐτῆς θ' ἀποβῇ **ἀνέφικτος**, τοῦ ἐργολάβου μὴ δυναμένου νὰ ἐκ-
πληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ ἐνεκα ἐξαντλήσεως τῶν οικονομικῶν αὐτοῦ πόρων
ὥστε **συμφερότερον** καὶ ἐπομένως **προτιμότερον** διὰ τὴν ἐπιτροπὴν ἐνδεί-
κνυται τὸ μέτρον τῆς συμβιβαστικῆς λύσεως.

Ἐπὶ τοῦ Β' καὶ Γ'.

Ἀποφατικῶς λυομένου τοῦ Α'. Ζητήματος κατὰ τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Συμ-
βουλίου, κατ' ἀκολουθίαν ἀναγκαίαν ἀποφατικὴν πρέπει νὰ δοθῇ λύσις καὶ εἰς τὰ ἐπό-
μενα ζητήματα, οὐχ' ἥττον ἐπιβοηθητικῶς τὸ συμβούλιον ἐξήτασε καὶ τὰ ζητή-
ματα ταῦτα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐτέρας ἐκδοχῆς.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τὸ Συμβούλιον ὁμοφώνως φρο-
νεῖ ὅτι ἡ Λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶναι ἐν πταίσματι, ὥστε νὰ εὐθύνηται εἰς ἀπο-
ζημίωσιν πρὸς τὸν ἐργολάβον διὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν. Τὸ περιστατικὸν τῶν
ἀναφεισῶν καθιζήσεων τοῦ ἐδάφους ὑπῆρξεν **ἐκτακτον** ἐντεῦθεν δὲ ἐγεννήθη ἡ
μεταξὺ ἐργολάβου καὶ ἐπιτροπῆς διαφωνία περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς συμβάσεως, ἥτις
ἔτι καὶ νῦν μετὰ πάροδον τοσούτου χρόνου ὀφίσταται ὡς ἐκ τῆς δυσχερείας καὶ τῆς
ἐγερθείσης καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἔτι τῶν νομομαθῶν διαφωνίας περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ

όρου εκείνου τῆς συμβάσεως. ⁽¹⁵⁾ Ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ ἐφρόνει, ὅτι ἦτο ἐν τῷ δικαίῳ αὐτῆς ἀπαιτοῦσα τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς συμβάσεως, δὲν ὑπεχρεοῦτο νὰ προβῇ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς διαβήματα, ὧν ἄλλως ἕτερος σκοπὸς δὲν ἡδύνατο νὰ ᾔῃαι ἢ ὁ ἐξαναγκασμὸς τοῦ ἐργολάβου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συντεθειμένων. Ἐὰν δὲ παρέλειπε νὰ πράξῃ τοῦτο ἢ νὰ προτείνῃ αὐτῷ μίαν τινὰ λύσιν, τοῦτο δὲν ἀπῆλασσε τὸν ἐργολάβον νὰ προκαλέσῃ καὶ δικαστικῶς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 47 τῆς συμβάσεως ὀριζομένων. Ἐὰν δὲ τὰ αἷτια τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν ὑπῆρξαν ἡ ἐξάντλησις τῶν οἰκονομικῶν πόρων τοῦ ἐργολάβου, κακῶς ἀπ' ἀρχῆς ὑπολογίσαντος τὴν ἀποζημίωσιν τῆς πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἔργου δαπάνης, τοῦτο δὲν εὐθύνει τὴν ἐπιτροπὴν, ἀφ' οὗ ὡς λόγος τῆς διακοπῆς δὲν προτείνεται παρὰ λειψίς ⁽¹⁶⁾ τῶν ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεων αὐτῆς.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἐργολάβου περὶ ἀποζημιώσεως διὰ διαφορὰν συναλλάγματος καὶ χαρτοσήμου, τὸ Συμβούλιον ὁμοφώνως ἐπίσης φρονεῖ, ὅτι καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἂν ἡ Ἐπιτροπὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν πταίσματι διὰ τὴν μὴ πρόδον τῶν ἐργασιῶν. Ἀλλὰ καὶ λαμβανομένης ὡς βάσεως, ὅτι ὁ ἐργολάβος δύναται ν' ἀποχωρήσῃ τῆς συμβάσεως, διότι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἀποβαίνει ἀνεφίκτος διὰ περιστάτικὰ μὴ προνοηθέντα ἐν τῇ συμβάσει, πάλιν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδέτερος τῶν συμβαλλομένων δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν πταίσματι, πολλῷ δ' ἥσσον ἡ Λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ, διότι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἐβάρυνε τὸν ἐργολάβον καὶ ἐὰν μὲν οὗτος ὡς δικαιολογίαν φέρῃ τὸ ἔκτακτον τῆς καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους περιστατικόν, δὲν ἔπεται ὅμως ἐκ τούτου ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ φέρεῖ καὶ τὴν εὐθύνην τῶν ἐκ τούτου ζημιῶν ἐκείνου. Νόμιμος συνέπεια τῆς τοιαύτης λύσεως θὰ ᾔῃαι, ὅτι ἀποδεικνυομένης τῆς ἐκτέλεσεως τοῦ ἔργου ἀνεφίκτου ὑπὸ τοὺς συμφωνηθέντας ὅρους, ὁ ἐργολάβος θὰ ἡδύνατο νὰ ἀποστῇ τῆς συμβάσεως, δὲν θὰ ἐδικαιοῦτο ὅμως νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν ἐπιτροπὴν εἰς συνομολόγησιν νέας, διότι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο δύναται μόνον νὰ δώσῃ χώραν εἰς νέας δικπραγματεῦσεις πρὸς συνομολόγησιν συμπληρωτικῆς συμβάσεως. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ πταίσματος τῆς ἐπιτροπῆς λόγῳ τῆς διακοπῆς τῶν ἔργων (ὑποτιθεμένου, ὅτι αὕτη γίνεταί δεκτὴ) δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἐργολάβου περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ συναλλάγματος καὶ τοῦ χαρτοσήμου, διότι ἀποδεδειγμένον ὑπάρχει, ὅτι ἡ διακοπὴ ἐγένετο ἐνεκα τοῦ ἀπροόπτου γεγονότος τῆς καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους,

(15) Σημειωτέον ὅτι ἡ διαφωνία ἡγέρθη *μόνον* ὑπὸ τοῦ κ. Κοντογούρη καὶ τῆς Πλειανοψηφίας ἐν τῇ παρουσίᾳ γνωμοδοτήσει, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον Συμβούλιον ἐν τῇ προηγουμένη γνωμοδοτήσῃ του οὐδόλως διεφώνει.

(16) Καὶ εἶναι μικρὰ καὶ ἐπουσιώδης παρὰ λειψίς τῶν ὑποχρεώσεων τῆς ἢ μὴ εὔρεσις τοῦ βεβαιωθέντος παρ' αὐτῆς στερεοῦ ἐδάφους εἰς βῆθος 17 μ.;

ἡ δὲ ἀμέλεια τῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἐκτίθεται καὶ ὑπὸ τῆς μειονοψηφίας τῆς τεχνικῆς Ἐπιτροπῆς, συνίσταται εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι ἐκώφευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰ παράπονα καὶ τὰς παραστάσεις τοῦ ἐργολάβου **ζητοῦντος τὴν ἐξακριβώσιν** τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πραγματικοῦ λόγου τῶν ἀναφανεισῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου δυσχερειῶν. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ἐκώφευεν ἡ ἐπιτροπὴ ἢ καὶ ἂν μὴ χλιαρῶς ἐνήργει, ὡς διατείνεται ὁ ἐργολάβος ἡ ὑπόθεσις θὰ διετέλει καὶ τότε εἰς ὃ νῦν διατελεῖ σημεῖον, θὰ ἐξηκριβοῦτο δηλονότι ὅτι ἡ δυσχέρεια προέρχεται ἐξ ἐκτάκτων περιστάτικῶν τῆς καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ συνεπιεία τούτου ἐρμηνεῖα τῆς συμβάσεως θὰ διετέλει ὑπὸ συζήτησιν ὡς νῦν διατελεῖ.

Ἄλλως δέ, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, ἡ συντέλεσις τοῦ ἔργου δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἐν τῷ ὀρισθέντι κατὰ τὴν σύμβασιν χρόνῳ (ἀριθ. 29) καὶ ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προβῇ, ὅπως διὰ τῆς συμβάσεως ὑπολογίσθη ἕνεκα τῶν ἀναφανεισῶν δυσχερειῶν ἐκ καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους, ὥστε αἱ ὑπολογισθεῖσαι προθεσμίαι διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ τιμήματος δὲν θὰ ἠδύναντο ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐφαρμοσθῶσιν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ βάσις ἐφ' ἧς στηρίζει ὁ κ. Μανιάκ τὰς διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ συναλλάγματος καὶ τοῦ χαρτοσήμου ἀπαιτήσεις του ἐκλείπουσι, διότι καὶ ὁ χρόνος τῶν διαφόρων πληρωμῶν ἀναγκαιῶς θὰ μετετίθετο, οὕτως ὥστε ἀναγκαιῶς νὰ ἐπηρεασθῶσιν αὐταὶ ἐκ τῆς ἐπελθούσης ὑψώσεως τοῦ συναλλάγματος καὶ τῶν τελῶν τοῦ χαρτοσήμου.

Ἰσως δέ τις μακρὰν τῆς ἀληθείας δὲν θὰ ἐξελεγχθῇ εὐρισκόμενος λέγων, ὅτι τὸ κύριον καὶ ἀρχικὸν πταῖσμα βαρύνει τὸν Ἐργολάβον, ὅστις στηριχθεὶς εἰς τὰ σχέδια καὶ τὰς μελέτας τοῦ Πασκάλ, χωρὶς νὰ μελετήσῃ αὐτὸς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ πείρας τὰ τῆς φύσεως τοῦ πυθμένος ἰδίως, ἀνέλαβε τὸ ἔργον, ὅπερ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ, ὅφ' οὗς συνωμολογήθη ὅρους. (17)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1887.

(17) Οὕτως οἱ νομικοὶ σύμβουλοι, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀναγνωρίζουσιν, ὅτι «τὸ ἔργον δὲν ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ ὅφ' οὗς συνωμολογήθη ὅρους.» Πῶς λοιπὸν παρὰ ταῦτα ὁ ἐργολάβος δύναται νὰ ὑποχρεοῦται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν; Ἐὰν δὲ ὑποχρεωθῇ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸ ὅφ' ὅρους ἄλλους ἢ ὅφ' οὗς συνωμολογήθη, πῶς θεωρεῖται ἡ τροποποίησις τῆς ἀρχικῆς συμβάσεως μὴ νόμιμος;

